

# Watervogels in de stad Zutphen in 2008

Door Henk Jan Hof

In het voorjaar 2008 is de stad Zutphen, evenals enkele overgangszones naar het buitengebied, geïnventariseerd op watervogels. Hiermee worden in dit artikel bedoeld die soorten die binnen de families eenden, futen en rallen passen.

Voor de grootte en ligging van de door mij bekeken gebieden heb ik aansluiting gezocht bij de deelgebieden zoals die ooit zijn vastgesteld in het kader van de begrenzing van het werkgebied van de Vogelwerkgroep Zutphen. Het kaartmateriaal was daardoor al beschikbaar. Deze telgebieden hebben een niet te royale oppervlakte en zijn in die zin vrij snel op enkele soorten te bestuderen.

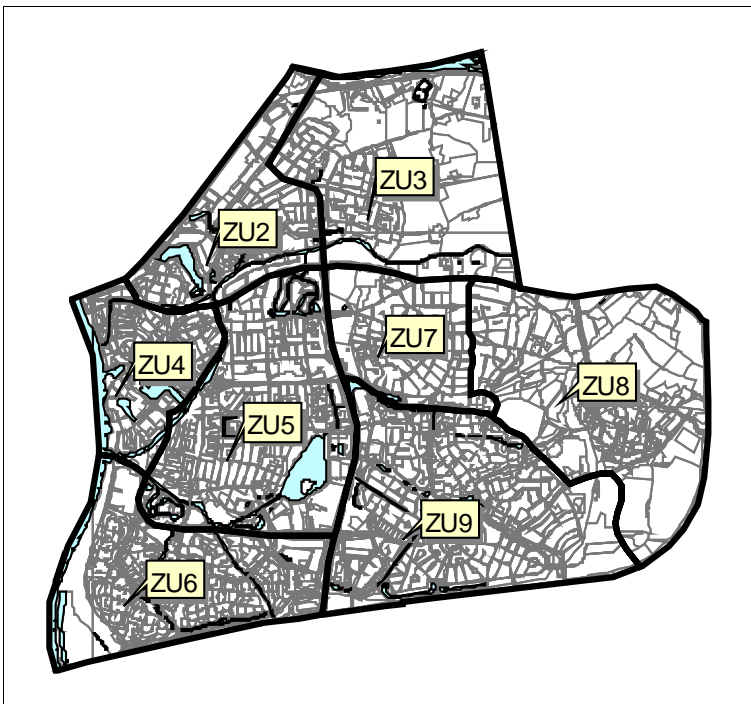
Met uitzondering van telgebied met code ZU7, zeg maar het oudere dorp Warnsveld, komen er overal waterpartijen van een variabele lengte, vorm en structuur voor. De stad Zutphen valt op door de aanwezige stadsvijvers en door de Berkel die dwars door de stad stroomt en bij het gemaal Helbergen in de IJssel uitmondt.

Heel anders van structuur dan de stadsgrachten is De Vijver, gelegen in telgebied ZU5. De aanwezigheid van een eilandje maakt dit gebied tot een eldorado voor pleisterende en broedende vogels. Broedvogels langs de oevers van die vijver komen voor maar door de recreatieve functie en het ontbreken van royale rustzones is die minder als broedplaats geschikt. Het eilandje biedt in die zin soelaas.

## Gebieden

Figuur 1 geeft een overzicht van de verschillende deelgebieden. Ik inventariseerde al deze deelgebieden op het voorkomen van watervogels. In totaal is een oppervlakte van 1450 hectare geïnventariseerd op watervogels.

**Figuur 1: Ligging en oppervlakte (in hectares) van de deelgebieden:**



Deelgebied	Opp. in ha
ZU2	128
ZU3	235
ZU4	97
ZU5	230
ZU6	131
ZU7	104
ZU8	260
ZU9	265
<b>Totaal</b>	<b>1450</b>

## Tijdsbesteding

Tabel 1: Bezoekdata en inventarisatieduur in minuten

Deelgebied	ZU2	ZU3	ZU4	ZU5	ZU6	ZU7	ZU8	ZU9	Totaal
Oppervlakte in ha	128	235	97	230	131	104	260	265	1450
09-04-2008				30				30	60
10-04-2008			30	30		30		60	150
12-04-2008				45	80				125
13-04-2008	45	60		75					180
14-04-2008								60	60
16-04-2008							60		60
22-04-2008	20	45							65
23-04-2008								120	120
27-04-2008							60		60
01-05-2008					90				90
03-05-2008		95							95
04-05-2008	66			120					186
05-05-2008			40	25					65
21-05-2008								35	35
<b>Totaal in minuten</b>	<b>131</b>	<b>200</b>	<b>70</b>	<b>325</b>	<b>170</b>	<b>30</b>	<b>120</b>	<b>305</b>	<b>1351</b>
<b>Teltijd in min./ha.</b>	<b>1,0</b>	<b>1,2</b>	<b>1,4</b>	<b>0,7</b>	<b>0,8</b>	<b>3,5</b>	<b>2,2</b>	<b>0,9</b>	<b>1,1</b>

## Werkwijze

Tijdens een veldbezoek is alle relevante informatie die op een territorium duidt op een veldkaart ingetekend. Na afloop van het veldbezoek is de verzamelde informatie vervolgens overgezet op soortkaarten. Aan het eind van het seizoen zijn aan de hand van de soortkaarten de territoria begrensd. Deze territoria zijn vervolgens in de computer verwerkt tot verspreidingskaarten.

Tijdens het veldwerk heb ik onderscheid gemaakt tussen de Wilde Eend en Soepeend. Het onderscheid is gemaakt op basis van het verenkleed. Er is ook gelet op broedverdachte ganzen bij de kinderboerderij. Dat lijkt vreemder dan het is. De geleewiekte oudervogels blijven binnen het hek, de jongen die zij produceren vliegen veelal in de nazomer weg en kunnen zich elders vestigen. Gelet hierop heb ik deze broedparen ook meegenomen tijdens deze kartering.

## Totalen per soort

Tabel 2: Soorten en aantal territoria per deelgebied

Soort \ deelgebied	ZU2	ZU3	ZU4	ZU5	ZU6	ZU7	ZU8	ZU9	Totaal
Fuut	2	1	2			4		2	11
Knobbelzwaan	1			1	1		1	3	7
Grauwe Gans	1			31					32
Soepgans (exemplaren)	2	9		17	4				32
Grote Canadese Gans				5					5
Brandgans				8					8
Bergeend					1				1
Muskuseend	1			2					3
Mandarijneend							1		1
Krakeend				1	3				4
Wilde Eend	10	14	6	17	9	3	13	18	91
Soepeend	7	6	6	12	9		6	16	62
Waterhoen	12	6	10	27	13	3	6	16	92
Meerkoet	22	15	15	42	15	1	8	35	153
Soorten	8	5	5	10	7	4	6	6	13
Territoria	56	42	39	146	51	11	35	90	470

## Beschrijving van Zutphense watervogels in het broedseizoen 2008.

### Fuut (11)

De Fuut broedt al sinds ik het mij kan herinneren in de stad Zutphen. Ondanks dat het beheer rond de vele waterpartijen intensief is zien Futen er toch voldoende kans om succesvol tot broeden te komen. Met name de grachten en grotere waterlopen zijn voedselrijk genoeg om succesvol jongen te laten opgroeien. Nestelende Futen zijn al in Februari aangetroffen.

### Knobbelzwaan (7)

In Zutphen broedt een behoorlijk aantal Knobbelzwanen. Deze zwaan mijdt ogenschijnlijk de stadsgrachten en zoekt zijn heil tot de meer rustiger plaatsen. Bij enkele paren is het aantal jongen genoteerd, het aantal waargenomen jongen varieerde van twee tot zes. Helaas is, inherent aan het beperkte aantal afgelegde veldbezoeken, niet van alle nesten bekend of er jongen zijn grootgebracht. Van een nest net ten zuiden van Zutphen, nabij Industrierrein de Revelhorst, is bekend dat de vijf eieren zijn weggehaald.

### Grauwe Gans (32)

Het aandeel broedende Grauwe Ganzen is de laatste jaren in de stad Zutphen sterk gegroeid. Diverse waarnemers benoemen dit fenomeen, concrete cijfers erover ontbreken. De Grauwe Gans is best lastig te inventariseren als niet naar nesten gezocht kan worden. Ik heb getracht het aantal broedparen vast te stellen door paren, agressieve vogels en wakende vogels te karteren. Het leeuwendeel van de broedparen bevindt zich in telgebied ZU5. Het eilandje in de Vijver biedt broedende vogels beschutting en ligt redelijk afgeschermd van dreiging van buitenaf. Het is nagenoeg ontoegankelijk voor Bunzing en Vos. Beide soorten kunnen als predator van eieren en

van de vogels zelf aangemerkt worden. Mensen treft men zelden aan op het eiland. Grauwe Ganzen hebben 500 gram vers gras per dag nodig. Rond De Vijver is voldoende groenvoer aanwezig om een fikse populatie aan te kunnen.

Later in het seizoen hebben vooral de jonge ganzen eiwitrijk gras nodig. Doordat er intensief gemaaid wordt rond de vijver is er altijd uitlopend eiwitrijk gras aanwezig.

In de loop van het broedseizoen vertrekken diverse paren met hun jongen over de Schouwlaak naar Gemaal Helbergen en vertrekken via de IJssel naar elders. Veel broedparen met jongen blijven tot kort voor de zomer in de stad hangen.

### **Soepgans (32 exemplaren)**

Ik heb bij de Soepganzen niet naar het aantal broedparen gekeken maar naar het aantal individuen. Concrete cijfers over het aantal broedparen ontbreken. Soepganzen met jongen zag ik in het jaar 2008 niet.

### **Grote Canadese Gans (5)**

Canadese Ganzen zijn tot broeden gekomen bij de kinderboerderij aan de Schouwlaak en bij de Vijver vertoonde een Canadese Gans agressie naar andere ganzen en zwanen.

Dit laatste heb ik geïnterpreteerd als nestindicatief gedrag. Later in het jaar is een broedpaar met vier juvenielen aangetroffen op de Schouwlaak. Onduidelijk is waar die gebleven zijn. Elders zijn geen broedparen met jongen aangetroffen.

### **Brandgans (8)**

In de stad Zutphen broeden jaarlijks enkele paartjes Brandganzen. Bij De Vijver werd een broedpaar aangetroffen met twee net uitgekomen jongen. Een week later was één van de jongen verdwenen.

### **Nijlgans (0)**

In het broedseizoen werden geregeld één of meerdere Nijlganzen aangetroffen op De Vijver, gelegen in telgebied ZU5. Een broedgeval is door mij niet vastgesteld, maar kan gelet op het aantal geringe bezoeken gemist zijn. Landelijk breidt deze soort zich uit in stedelijk gebied, wellicht is het een kwestie van tijd voordat in Zutphen een eerste paar met jongen gezien kan worden.

### **Bergeend (1)**

Net ten noorden van de Nieuwe IJsselbrug is een broedgeval vastgesteld. Rond Zutphen is de Bergeend een broedvogel van vooral de uiterwaarden, hoewel in het verleden ook naar nestholten zoekende vogels zijn waargenomen in meer oostelijke richting.

### **Muskuseend (3)**

De Muskuseend zal veelal uit gevangenschap afkomstig zijn. In de stad houden zich drie broedparen op. In het najaar kan deze soort ook langs de IJssel aangetroffen worden.

## **Mandarijneend (1)**

In telgebied ZU8 is het enige territorium opgevoerd op basis van een wakend mannetje en op vervolgwaarnemingen die gedaan zijn buiten de reguliere kartering. Op het terrein van Huize de Voorst is nog een paarwaarneming en een waarneming van een solitaire man gedaan. Deze van natuurlijke nestholtes afhankelijke soort komt al meerdere jaren voor als broedvogel op de landgoederen ten oosten van Warnsveld. Jongen zag ik nimmer, wel copulatie en bezoek aan een nestholte. Ik heb de vogels nestholten zien bezoeken in Beuk (2 x) en Linde (2 x).

## **Krakeend (4)**

Ook van de Krakeend zijn net ten noorden van de Nieuwe IJsselbrug enkele broedparen vastgesteld. Hoewel de Krakeend in met name het westen van het land steeds meer een cultuurvolger wordt, is in het door mij onderzochte urbane gebied op slechts een locatie een broedverdachte Krakeend waargenomen. Buiten het broedseizoen kunnen Krakeenden gezien worden op De Vijver, in telgebied ZU5.

## **Wilde Eend (91)**

De Wilde Eend komt wijd verspreid door de stad Zutphen voor. Uit het verspreidingskaartje blijkt dat deze soort wel een voorkeur heeft voor bepaalde gebieden. Telgebieden ZU 5 en ZU 9 herbergen de meeste Wilden Eenden.

Er is zoveel mogelijk onderscheid gemaakt tussen Wilde Eend en Soepeend. Wilde Eenden met kleurafwijkingen zijn ingedeeld bij de Soepeenden. In veel gevallen was dit niet gemakkelijk om te doen en er zullen ontgetwijfeld Wilde Eenden voor Soepeenden aangezien zijn.

## **Soepeend (62)**

De Soepeend prefereert dezelfde gebieden als de Wilde Eend. In de telgebieden ZU5 en ZU9 komen Soepeenden het vaakst voor. Op basis van het verenkleed is vastgesteld dat de actieradius van de mannetjes fors kan zijn. Diverse mannetjes werden op de ene dag nog waargenomen op 't Poppink, aan de Bieshorstlaan, in Warnsveld, een dag later werden zij gezien op de Vispoortgracht. Niet alleen pleisterend maar ook met aandacht voor de aanwezige vrouwtjes van de Soep- en Wilde Eend.

## **Waterhoen (92)**

De Waterhoen is een wijdverbreide broedvogel in Zutphen. De alom aanwezige vijvers en overige waterpartijen, waaronder die in nieuwbouwwijken, en de bijbehorende groenvoorzieningen, zorgen voor een prima broedbiotoop.

## **Meerkoet (153)**

De Meerkoet is zeer algemeen binnen het geïnventariseerde gebied. Deze vrij eenvoudig te karteren soort is voornamelijk gekarteerd op basis van nestvondsten. De eerste nesten zijn al vanaf eind maart te vinden. De legselgrootte varieerde van twee tot zeven eieren. Veel paren produceerde een tweede broedsel. De nestplaatskeuze is zeer gevarieerd. Nesten zijn gevonden op omgevallen en in het water liggende bomen, op stenen muurtjes en op grasland. Dit laatste was te zien op het terrein van de ijsbaan. Daar lagen enkele nesten in het open terrein.



Zutphen 2008; Fuut 11 territoria



Zutphen 2008; Knobbelzwaan 7 territoria



Zutphen 2008; Grauwe Gans 32 territoria





Zutphen 2008; Soepgans 32 exemplaren



Zutphen 2008; Canadese gans 5 territoria



Zutphen 2008; Brandgans 8 territoria



Zutphen 2008; Bergeend 1 territorium



Zutphen 2008; Muskuseend 3 territoria



Zutphen 2008; Mandarijneend 1 territorium





Zutphen 2008; Krakeend 4 territoria



Zutphen 2008; Wilde eend 91 territoria





Zutphen 2008; Soepeend 62 territoria



Zutphen 2008; 92 territoria



Zutphen 2008; Meerkoet 153 territoria